

འགྲུལ་མེལ་ ཇི་རྒྱུ ཇི་རྒྱུ་ཡི་ཡེེ

प्रारम्भिक किरात वर्णमाला

Primary Kirat Alphabet

माडमिडसोहाड
सेर्मा साम्जिरी सेमी
संगीता थेवे

प्रकाशक
नोनिम पब्लिकेशन
पो.ब.नं. ८९७५ इ.पि.सी. ५६९४ काठमाण्डौ

परिपुरक केही कुरा

किरात भाषा र लिपिसम्बन्धी विभिन्न शैलीका वर्णमालाहरू प्रकाशित भएका छन्। ती मध्ये धेरैजसोले किरात भाषालाई राई र लिम्बूवीच विभाजन गरेर शब्दहरू राखेका छन् भने केहीले लिपिलाई शिरिजङ्गा लिपि, लिम्बू लिपि इत्यादि नाम दिएका छन्। यसका साथै प्रारम्भिक तहको किरात वर्णमाला ननिस्केको सोच रहेकै बेला यो वर्णमाला तयार गरिएको छ।

किरात जाति, किरात धर्म, किरात संस्कार, किरात संस्कृति, किरात भेषभूषा भने भैं एकीकृत रूपमा किरात भाषा र किरात लिपिलाई यसले प्रमुखता दिएको छ। त्यसैले यस पुस्तिकामा किरात जातिका विभिन्न भाषालाई नराखी सग्लो रूपमा किरात भाषा राखिएको छ।

किरात लिपिलाई शुद्ध र तरिकावद्ध तवरले लेख्न सिकाउन, पढ्न सिकाउन पहिलो पुस्तकको रूपमा यो तयार गरिएको छ। जसको लागि आवश्यकता अनुसार चित्रको समेत प्रयोग गरिएको छ। 'कम्मा क' जस्ता पढिने शब्दहरूलाई हटाई अर्थ लाग्ने सजिला साथै चित्र प्रस्तुत गर्न सकिने शब्दहरूको चयन गरिएको छ। र, हुन गएको छ 'कङ्गा क' 'खप्या ख' इत्यादि।

यो वर्णमाला किरात भाषा र लिपि जान्दै नजान्ने किरात भाषीहरूको लागि तयार गरिएको भएपनि नेपाली र अंग्रेजी भाषाको ज्ञान भएको तर किरात भाषा लिपि नजान्नेहरूको लागि समेत ध्यान दिइएको छ। यति हुँदा हुँदै पनि यो पुस्तिका नेपालमा छापिएको तथा अधिकांश नेपाली भाषालाई माध्यम भाषा बनाउनेहरूलाई ध्यानमा राखी यसको विषयसूची र भूमिका समेतमा नेपाली भाषा र देवनागरी लिपि प्रयोग गरिएको छ।

यो किरात भाषा लिपिको प्रारम्भिक वर्णमाला भएकोले यसमा वर्णमालामा राखिने केही अध्यायहरू राखिएका छैनन् जसलाई यसको दोस्रो भागमा राखिने निश्चित गरिएको छ।

यस पुस्तिकाको टाइपसेटिङ गर्ने विश्व किरात आवाज परिवार चित्र कोरिदिने विद्यार्थी भाइ मिडसोहाड लिङ्देन, भाषामा सहयोग गरिदिनुहुने पार्वती मरोमा र प्रकाशनको गहन जिम्मेवार वहन गरिदिने नोनिम पब्लिकेशनप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गरिन्छ।

लेखक

२०६०, कात्तिक

काठमाण्डौ

प्रकाशक

नोनिम पब्लिकेशन

पो.ब.नं. ८९७५ इ.पि.सी. ५६९४ काठमाण्डौ

फ्याक्स : ९७७-१-४२५७०८२

ई-मेल : sashigen@yahoo.com

सर्वाधिकार : प्रकाशकमा सुरक्षित

प्रथम संस्करण : २०६० कात्तिक

प्रति : २ हजार

मुद्रण : नेपालमा छापेको

कला : मिडसोहाड लिङ्देन

मूल्य रु. २५।-

विषय सूची

विषय	पृष्ठ
लेखने तरिका	७-११
स्वरवर्ण लेखने तरिका	७
व्यञ्जन वर्ण लेखने तरिका	८
अङ्क लेखने तरिका	१०
स्वर वर्ण	१२
व्यञ्जन वर्ण	१३
मात्रा	१७
बाह्खरी	१८
संयुक्ताक्षर	२२-२५
चुक क	२२
चुक ड	२३
चुक न	२३
चुक त	२३
चुक प	२४
चुक म	२४
चुक र	२५
चुक ल	२५

डुछ८ ५८ ण५३ डुछ९ व्यञ्जन वर्ण लेखने तरिका
 Writing technique of Consonant letters

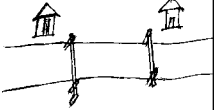

ॐ२० गणपति टुछे१ अङ्क लेखने तरिका
 Writing technique of Number

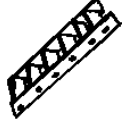

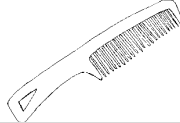

डुटु-५८ स्वर वर्ण Vowel Sound

अ अ अय अ अ७	घोडा horse	
ई अ ईयई ई ईयई	आंप mango	
ई अ ईयई ईईयई	पृथ्वी earth	
इ अ इयइ इ इयइ	उंट camel	
इय अ इयइय इय इयय	छेरी daughter	
इयय अ इययइ इयय इययइ	ऐना mirror	
ईय अ इययई ईय ईयय	रेशमकिरा silkworm	
ईयय अ इययय ईयय ईयय	औ au	
ऐ अ ऐय ऐ ऐय	पड्खा fan	

अ आ इ उ ए ऐ ओ औ ऐः
a a(a) i u e ai o au ye

डुटु ५८ व्यञ्जन वर्ण Consonant Sound

अ	अ७	गिद्ध vulture	
आ	आ७	भांडा pot	
इ	इ७	नाका entrance	
ई	ई७	भालेमुड्गो lizard	
इ	इ७	चित्र picture	
ई	ई७	चिया tea	
अ	अ७	भवन building	

२	२८५	वृश्चिक taurus	
३	३८५	हाती elephant	
४	४२१,	भन्याड ladder	
५	५०१	दोचा hose	
६	६२	खुम्लेकिरा white worm	
७	७२	काड्यो comb	
८	८३	खरायो rabbit	
९	९५५	थपडि clap	
१०	१००	पाइजामा pyjamas	
११	११	मान्छे human	

३	३०प०	नदी river	
४	४,२५	तुला राशी libra	
५	५०३	चिम्टा tongs	
५	५२८	समुन्द्र sea	
५	५८०	बनमान्छे yeti	
७	७२१०१,	सुन्तला orange	
८	८८०	जौ barley	
५	५०५	खोलाको आवाज sound of river	

Z	ᱠ	ᱡ	ᱢ
क	ख	ग	ङ
ka	kha	ga	nga
ᱣ	ᱤ	ᱥ	ᱦ
च	छ	ज	न
cha	chha	ja	na
ᱧ	ᱨ	ᱩ	ᱪ
त	थ	द	ध
ta	tha	da	dha
ᱫ	ᱬ	ᱭ	ᱮ
प	फ	ब	भ
pa	pha	ba	bha
ᱯ	ᱰ	ᱱ	ᱲ
म	य	र	ल
ma	ya	ra	la
ᱳ	ᱴ	ᱵ	ᱶ
व	श	स	ह
wa	sha	sa	ha

ᱷ
घ
gha

ᱠᱢᱩᱨ मात्रा Saknaam (the vowel mark in the Kirat script)

ᱠ	ᱡᱢᱩᱨ	आम्मा	ᱠᱢᱩᱨ	ईश्वर	God
ᱡ	ᱢᱣᱩᱨ	इक्सु	ᱢᱣᱩᱨ	नाम	name
ᱢ	ᱣᱤᱨ	उक्सु	ᱣᱤᱨ	फूल	flower
ᱣ	ᱤᱨ	एत्तु	ᱤᱨ	नमस्कार	sewaro
ᱤ	ᱥᱩᱨ	ऐनु	ᱥᱩᱨ	ऐना	mirror
ᱥ	ᱦᱩᱨ	तुम्बो	ᱦᱩᱨ	धन्यवाद	thanks
ᱦ	ᱧᱩᱨ	तुम्मौ	ᱧᱩᱨ	ओखर	walnut
ᱧ	ᱨᱩᱨ	पेत्च	ᱨᱩᱨ	वार	day

ᱠ	ᱡ	ᱢ	ᱣ
आकार	इकार	उकार	एकार
ᱤ	ᱥ	ᱦ	ᱧ
ऐकार	ओकार	औकार	एकार

पञ्चदशवाह्यरी Set of letters

क	का	कि	कु	के	कै	को	कौ	केः
Ka	Ka	Ki	Ku	Ke	Kai	Ko	Kau	Kye
ख	खा	खि	खु	खे	खै	खो	खौ	खेः
Kha	Kha	Khi	Khu	Khe	Khai	Kho	Khau	Khye
ग	गा	गि	गु	गे	गै	गो	गौ	गेः
Ga	Ga	Gi	Gu	Ge	Gai	Go	Gau	Gye
ङ	ङा	ङि	ङु	ङे	ङै	ङो	ङौ	ङेः
Nga	Nga	Ngi	Ngu	Nge	Ngai	Ngo	Ngau	Ngye
च	चा	चि	चु	चे	चै	चो	चौ	चेः
Cha	Cha	Chi	Chu	Che	Chai	Cho	Chau	Chye
छ	छा	छि	छु	छे	छै	छो	छौ	छेः
Chha	Chha	Chhi	Chhu	Chhe	Chhai	Chho	Chhau	Chhye

ज	जा	जि	जु	जे	जै	जो	जौ	जेः
Ja	Ja	Ji	Ju	Je	Jai	Jo	Jau	Jye
ञ	जा	जि	जु	जे	जै	जो	जौ	जेः
Na	Na	Ni	Nu	Ne	Nai	No	Nau	Nye
उ	उा	उि	उु	उे	उै	उो	उौ	उेः
Ta	Ta	Ti	Tu	Te	Tai	To	Tau	Tye
ठ	ठा	ठि	ठु	ठे	ठै	ठो	ठौ	ठेः
Tha	Tha	Thi	Thu	The	Thai	Tho	Thau	Thye
ड	डा	डि	डु	डे	डै	डो	डौ	डेः
da	da	di	du	de	dai	do	dau	dye
घ	घा	घि	घु	घे	घै	घो	घौ	घेः
dha	dha	dhi	dhu	dhe	dhai	dho	dhau	dhye
प	पा	पि	पु	पे	पै	पो	पौ	पेः
Pa	Pa	Pi	Pu	Pe	Pai	Po	Pau	Pye

ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ
फ	फा	फि	फु	फे	फै	फो	फौ	फे:
Pha	Pha	Phi	Phu	Phe	Phai	Pho	Phau	Phye
ढ	ढ	ढी	ढु	ढे	ढै	ढो	ढौ	ढे
ब	बा	बि	बु	बे	बै	बो	बौ	बे:
Ba	Ba	Bi	Bu	Be	Bai	Bo	Bau	Bye
व	वै	वी	वु	वे	वै	वो	वौ	वे
भ	भा	भि	भु	भे	भै	भो	भौ	भे:
Bha	Bha	Bhi	Bhu	Bhe	Bhai	Bho	Bhau	Bhye
य	यै	यी	यु	ये	यै	यो	यौ	ये
म	मा	मि	मु	मे	मै	मो	मौ	मे:
Ma	Ma	Mi	Mu	Me	Mai	Mo	Mau	Mye
र	रै	री	रु	रे	रै	रो	रौ	रे
य	या	यि	यु	ये	यै	यो	यौ	ये:
Ya	Ya	Yi	Yu	Ye	Yai	Yo	Yau	Yye
र	रै	री	रु	रे	रै	रो	रौ	रे
रा	रा	रि	रु	रे	रै	रो	रौ	रे:
Ra	Ra	Ri	Ru	Re	Rai	Ro	Rau	Rye
ल	लै	ली	लु	ले	लै	लो	लौ	ले
La	La	Li	Lu	Le	Lai	Lo	Lau	Lye

प	पै	पी	पु	पे	पै	पो	पौ	पे
व	वा	वि	वु	वे	वै	वो	वौ	वे:
Wa	Wa	Wi	Wu	We	Wai	Wo	Wau	Wye
उ	उै	उी	उु	उे	उै	उो	उौ	उे
श	शा	शि	शु	शे	शै	शो	शौ	शे:
Sha	Sha	Shi	Shu	She	Shai	Sho	Shau	Shye
ण	णै	णी	णु	णे	णै	णो	णौ	णे
स	सा	सि	सु	से	सै	सो	सौ	से:
Sa	Sa	Si	Su	Se	Sai	So	Sau	Sye
ह	है	ही	हु	हे	है	हो	हौ	हे:
Ha	Ha	Hi	Hu	He	Hai	Ho	Hau	Hye
घ	घै	घी	घु	घे	घै	घो	घौ	घे:
Gha	Gha	Ghi	Ghu	Ghe	Ghai	Gho	Ghau	Ghye

झ३३३ ५८ प्रत्यय अक्षर Cluster

३	झ३३३ ३	ॢ	कुकुर	dog
३	झ३३३ ३	३८३३३	गोलो	round
थ	झ३३३ ५	ॢथ३थ	औठी	ring
३		३		थ
य्		३		०

झ३३३ ३ (३)

ॢ	चामल rice	३३३३	चमेरा bat
ॢ	भर्यो came down	३३	आयो came
३	फुपू aunt	ॢ३८	च्वाट्टै abruptly
ॢ३३३	सुसेली whistling	३३३३	फापर buckwheat
ॢ३३	सबै all	३३८	अलिक a little
ॢ३३३०	सुन gold	ॢ३३३३३३	मरिमरी utost

झ३३३ ३ (३)

३३३३	भाउजू sister-in-law	ॢ३३३३३	छायाँ shadow
३३३३०	सुरक्षा protection	३३३३३०	वरिपरि around
ॢ३३	जोश zeal	ॢ३३३८	अंगालो embrace
३३३३३३	अन्तिम last	३३३३३३	विचरा poor
३३३३३३	गोत्र tribe	ॢ३३३३३३	भ्याकुरो babbler
३३३३३३३	कांडा thorn	ॢ३३३३३३	साङ्लो chain

झ३३३ ५ (थ)

३३थ	भोल soup	ॢ३थ	पानी water
ॢ३थ३	चुपचाप silence	ॢ३३३थ	स्वार्थी selfish
३३थ	मामा uncle	ॢ३थ३थ	ढोगभेट गर्नु to greet
३३थ३	निधार forehead	३३थ३थ	मौका opportunity
ॢ३थ८	अचानक suddenly	ॢ३थ३थ३३३३	पानीहांस swan
ॢ३थ३३३३	साहिली औला ring		finger

डुण१३ U८ धवनी अक्षर Diacritical marks

१	यु८३०	ई, टु०	धानको बोट	rice plant
२	डे४३०	ठ८३०	सैनिक	army
३	ण३	यै३३	भालु	bear

यु८३० (.) मुक्फ्रेड Glottal Stop

गु३	शब्द sentence	यी, धनु	bow
३३	फाइदा benefit	यै३३, देश	nation
गी, जुम्रा	lice	गट्टी, ज्याला	wage
उँ३३३	स्याउ apple	यी३३, पोहोर साल	last year
३३	कुच्चिन्छ crushes	डे३३, चर्किनु	to crack

डे४३० (ˊ) केम्प्रेड Vowel length

३३	बुबा father	यै३३	आमा mother
३३	चरा bird	डे३३	बोक्नु to carry
गी	मर्छ dies	३३	गयो went
डे३३	भर्नु to come down	डे३३	धेरै more
डे३३	बास्छ crows	डे३३	कुहुन्छ rots
गु३	छुनु to touch	ठ३३	बाजे grand father

ण३ () सई Coda consonant

३३३३	प्रारम्भिक primary	गी३३	नाप्नु to measure
३३३३	मृग deer	डे३३३३	समिति committee
गी३३	जन्म birth	डे३३	खेदाउनु chase away
३३३३	जिब्रो tongue	गी३३	भाषा language
डे३३	खस्रो tough	३३३३	रङ उड्नु to discolour
ठ३३	भलो worthy	यु८३३	आवाज voice

डे३३ गन्ती Numerals

७	ठ३३	१	एक	1	One	३
८	डे३/ डे३३	२	दुई	2	Two	३३
९	गु३/ गु३३	३	तीन	3	Three	३३३
१०	यी/ यी३	४	चार	4	Four	३३३३
११	डे३/ डे३३	५	पाँच	5	Five	३३३३३
१२	यु८/ यु८३	६	छ	6	Six	३३३३३३
१३	डे३/ डे३३	७	सात	7	Seven	३३३३३३३
१४	डे३/ डे३३	८	आठ	8	Eight	३३३३३३३३
१५	३३/ ३३३	९	नौ	9	Nine	३३३३३३३३३
१६	ठ३३/ ३३	१०	दस	10	Ten	३३३३३३३३३३

0	ॐ	०	शुन्य	0	Zero
७	ॐ	१	एक	1	One
८	ॐ	२	दुई	2	Two
5	ॐ	३	तीन	3	Three
X	ॐ	४	चार	4	Four
८	ॐ	५	पांच	5	Five
६	ॐ	६	छ	6	Six
४	ॐ	७	सात	7	Seven
V	ॐ	८	आठ	8	Eight
७	ॐ	९	नौ	9	Nine
७0	ॐ	१०	दस	10	Ten
७७	ॐ	११	एघार	11	Eleven
७८	ॐ	१२	बाह्र	12	Twelve
७5	ॐ	१३	तेह्र	13	Thirteen
७X	ॐ	१४	चौध	14	Fourteen
७८	ॐ	१५	पन्ध्र	15	Fifteen
७६	ॐ	१६	सोह्र	16	Sixteen
७४	ॐ	१७	सत्र	17	Seventeen
७V	ॐ	१८	अठार	18	Eighteen

७७	ॐ	१९	उन्नाइस	19	Nineteen
८0	ॐ	२०	बीस	20	Twenty
८७	ॐ	२१	एक्काइस	21	Twenty-one
८८	ॐ	२२	बाइस	22	Twenty-two
८5	ॐ	२३	तेइस	23	Twenty-three
८X	ॐ	२४	चौबीस	24	Twenty-four
८८	ॐ	२५	पच्चीस	25	Twenty-five
८६	ॐ	२६	छब्बीस	26	Twenty-six
८४	ॐ	२७	सत्ताइस	27	Twenty-seven
८V	ॐ	२८	अठ्ठाइस	28	Twenty-eight
८७	ॐ	२९	उनन्तीस	29	Twenty-nine
S0	ॐ	३०	तीस	30	Thirty
S७	ॐ	३१	एकतीस	31	Thirty-one
S८	ॐ	३२	बत्तीस	32	Thirty-two
SS	ॐ	३३	तेत्तीस	33	Thirty-three
SX	ॐ	३४	चौतीस	34	Thirty-four
S८	ॐ	३५	पैंतीस	35	Thirty-five
S६	ॐ	३६	छत्तीस	36	Thirty-six
S४	ॐ	३७	सैंतीस	37	Thirty-seven

SV	गुफडे	३८	अठतीस	38	Thirty-eight
S7	गुफडो	३९	उनन्चालीस	39	Thirty-nine
X0	पीटंगुउ	४०	चालीस	40	Forty
X७	पीकेट	४१	एकचालीस	41	Forty-one
X८	पीडे	४२	बयालीस	42	Forty-two
XS	पीगुफ	४३	त्रीयचालीस	43	Forty-three
XX	पीपी	४४	चौवालीस	44	Forty-four
X९	पीउं	४५	पैंतालीस	45	Forty-five
X६	पीउट	४६	छयालीस	46	Forty-six
X४	पीडु	४७	सतचालीस	47	Forty-seven
XV	पीडे	४८	अठचालीस	48	Forty-eight
X7	पीडो	४९	उनन्पचास	49	Forty-nine
९0	उंटेगुउ	५०	पचास	50	Fifty
९७	उंकेट	५१	एकाउन्न	51	Fifty-one
९८	उंडे	५२	बाउन्न	52	Fifty-two
९S	उंगुफ	५३	त्रीपन्न	53	Fifty-three
९X	उंपी	५४	चौवन्न	54	Fifty-four
९९	उंउं	५५	पचपन्न	55	Fifty-five
९६	उंउट	५६	छपन्न	56	Fifty-six

९४	उंडु	५७	सन्ताउन्न	57	Fifty-seven
९V	उंडे	५८	अन्ठाउन्न	58	Fifty-eight
९7	उंडो	५९	उनन्साठी	59	Fifty-nine
६0	उुटंगुउ	६०	साठी	60	Sixty
६७	उुकेट	६१	एकसाठी	61	Sixty-one
६८	उुडे	६२	बयासठ्ठी	62	Sixty-two
६S	उुगुफ	६३	त्रीयासठ्ठी	63	Sixty-three
६X	उुपी	६४	चौसठ्ठी	64	Sixty-four
६९	उुउं	६५	पैंसठ्ठी	65	Sixty-five
६६	उुउुट	६६	छैंसठ्ठी	66	Sixty-six
६४	उुडु	६७	सतसठ्ठी	67	Sixty-seven
६V	उुडे	६८	अठसठ्ठी	68	Sixty-eight
६7	उुडो	६९	उनान्सत्तरी	69	Sixty-nine
७0	डुटेगुउ	७०	सत्तरी	70	Seventy
७७	डुकेट	७१	एकहत्तर	71	Seventy-one
७८	डुडे	७२	बहत्तर	72	Seventy-two
७S	डुगुफ	७३	त्रीहत्तर	73	Seventy-three
७X	डुपी	७४	चौरहत्तर	74	Seventy-four
७९	डुउं	७५	पचहत्तर	75	Seventy-five

४६	७६	छयात्तर	76	Seventy-six
४७	७७	सतहत्तर	77	Seventy-seven
४८	७८	अठहत्तर	78	Seventy-eight
४९	७९	उनासी	79	Seventy-nine
५०	८०	असी	80	Eighty
५१	८१	एकासी	81	Eighty-one
५२	८२	बयासी	82	Eighty-two
५३	८३	त्रीयासी	83	Eighty-three
५४	८४	चौरासी	84	Eighty-four
५५	८५	पचासी	85	Eighty-five
५६	८६	छयासी	86	Eighty-six
५७	८७	सतासी	87	Eighty-seven
५८	८८	अठासी	88	Eighty-eight
५९	८९	उनानब्बे	89	Eighty-nine
६०	९०	नब्बे	90	Ninety
६१	९१	एकनब्बे	91	Ninety-one
६२	९२	बयानब्बे	92	Ninety-two
६३	९३	त्रीयानब्बे	93	Ninety-three
६४	९४	चौरनब्बे	94	Ninety-four

७५	९५	पञ्चनब्बे	95	Ninety-five
७६	९६	छयानब्बे	96	Ninety-six
७७	९७	सन्तानब्बे	97	Ninety-seven
७८	९८	अन्ठानब्बे	98	Ninety-eight
७९	९९	उनान्सय	99	Ninety-nine
१००	१००	सय	100	Hundred

७७३.७७३.७७३ गणितीय चिन्ह

Mathematical expressions

+	गुणयै-७७३/ ग७३ जोड	Plus
-	७७३/ ७७३, घटाउ	Minus
X	७७३/ ७७३ गुणन	Multiplied by
÷	७७३/ ७७३ भाग	Divided by
%	७७३ प्रतिशत	Percent
=	७७३ बराबर	Equals

३३. ३३३ आवृत्तिबोधक **Multiplicative**

३३३.	एकपटक	Once
३३३.	दुईपटक	Twice
३३३.	तीनपटक	Thrice
३३३.	चारपटक	Four times
३३३.	पाँचपटक	Five times
३३३.	छपटक	Six times
३३३.	सातपटक	Seven times
३३३.	आठपटक	Eight times
३३३.	नौपटक	Nine times
३३३३३३.	दसपटक	Ten times

३३३ बार **Days**

३३३३	आइतबार	Sunday
३३३३३	सोमबार	Monday
३३३३३३	मंगलबार	Tuesday
३३३३३३३	बुधबार	Wednesday
३३३३३३३३	बिहीबार	Thursday
३३३३३३३३३	शुक्रबार	Friday
३३३३३३३३३३३	शनिबार	

S a t u r d a y

